

Vysoká škola Danubius
Fakulta verejnej politiky a verejnej správy

**REALITA A PERSPEKTÍVY VÝVOJA
SPOLOČNOSTI: SOCIÁLNE, PSYCHOLOGICKÉ
A POLITICKÉ ASPEKTY**

Medzinárodná vedecko-praktická konferencia

28 – 29 októbra 2016

Vysoká škola Danubius
Fakulta verejnej politiky a verejnej správy

Sládkovičovo, Slovenská republika
2016

Благодійність як соціальний феномен Грищенко П. В.	47
Маркетинг освітніх послуг як соціальна технологія управління вищим навчальним закладом Дубініна Я. П.	50
AKTUÁLNE PROBLÉMY PSYCHOLÓGIE	
Психологічна допомога особам, які постраждали від насильства Азаркіна О. В.	54
Психологічна структура професійної самосвідомості майбутнього педагога Білозерська С. І.	58
До проблеми сприйняття краси особистістю під впливом зміни модних тенденцій Білоус Р. М., Ніколаєнко В. А.	61
Формування індивідуального стилю діяльності викладача в процесі викладання Васенко Т. Б.	65
Взаємозв'язок егоцентризму та структурних компонентів соціально-психологічної адаптації Васюк К. М.	68
Характеристика психічних станів як реакції на екстремальну ситуацію Гаркуша І. В.	71
Дослідження особистісної здатності творити добро в досвіді роботи студентської наукової групи Гера Т. І.	75
Психологічні особливості суб'єктивного благополуччя жінок з різними типами гендерної ідентичності Царькова О. В., Заколоток В. Г.	78
Ефективність впровадження програми формування міжетнічної толерантності в процесі підготовки фахівців гуманітарного профілю Задановська Л. І.	82
До питання цілісності психічного світу людини Карпова Л. О.	84
Професійна підготовка як складова формування професійно-етичних цінностей майбутніх психологів Колпачки О. С.	88
Психологічні особливості навчання студентів музичних вишів Лисенко Я. О.	91
Образ тіла в уявленнях жінок різних вікових груп Ляховець Л. О.	93

Стильово-психологічний тренінг як ефективний спосіб вирішення проблеми девіантної поведінки студентів-першокурсників ВІВ Лавар Т. В.	96
Психологія сприйняття кольоромови Пітерська С. В.	99
The role of the professional self-esteem in the professional formation of the future economic specialists' personalities Oshchikova L. A.	103
Стильові зв'язки української молоді як наукова проблема педагогіки та вікової психології Поліщук С. П.	106
Теоретичні засади дослідження стилю пізнавальної активності особистості у сучасній психології Жидлик Н. В., Портина О. В.	109
Становлення психології сім'ї як наукової галузі в XIX – XX століттях: соціально-політичний аспект Поспелітас О. А.	113
Копінг-стратегії сім'ї дитини з повної і неповної нуклеарної сім'ї Примак Ю. В.	116
Розвиток епізодичної пам'яті у дітей старшого дошкільного віку в процесі ігрової діяльності Титаренко С. А., Агафоник Т. Я.	119
Виховний аспект у вищій юридичній освіті Третьякова Т. М.	123
Гендерні аспекти копінг – поведінки підлітків Шахова О. Г.	126
Психологічні теорії та концепції вивчення проблеми здатності до самоефективності особистості Шевченко С. В., Гармаш Д. І.	130
Особливості розуміння та інтерпретації міжособистісних стосунків у віці ранньої дорослості Шевченко Н. Ф., Сурякова М. В.	134
Співвідношення соціально-психологічних та біологічних механізмів адаптації студентів до навчання у вищих медичних закладах Шевчук Т. І.	137
Психологические аспекты модернизации металлургических предприятий Шевяков А. В., Маркова И. В.	140

5. Подоляк Л.Г. Психологія вищої школи. Практикум: Навч. посібник/ Л.Г. Подоляк, В. І. Юрченко. – К.: Фіт-студія, 2006. – 320с.
6. Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. психологія вищої школи : Підручник, 2-е вид. – К.: Каравела, 2008. – 352 с.
7. Яремчук С.В. Професійно-психологічна спрямованість особистості майбутнього вчителя// Педагогіка і психологія: Вісник АПН України, – 2001. – № 1. – С. 89-96.

ВЗАЄМОВ'ЯЗОК ЕГОЦЕНТРИЗМУ ТА СТРУКТУРНИХ КОМПОНЕНТІВ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ

Васюк К. М.

*кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології
Донецького національного університету імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна*

Проблема соціально-психологічної адаптації являється однією з найактуальніших в психологічній науці. Практична психологія основні свої зусилля спрямовує саме на підвищення її рівня, оскільки цей феномен лежить в основі психічного і соціального благополуччя особистості, являється своєрідним її індикатором. Представники психодинамічного напрямку вперше в психологічній науці звернули увагу науковців на психологічне здоров'я особистості та чинники, які впливають на якість життя, особливо виділяючи при цьому взаємодію Его як виразника внутрішньо особистісних якостей і суспільства в цілому. При цьому наголос робиться на перманентний конфлікт між цими сторонами психічного життя особистості. Серед класичних зарубіжних шкіл до цієї проблеми безпосередньо зверталися в гуманістичній психології, де втіленням адаптованості є самоактуалізована особистість. Для аналізу відхилень в процесі соціально-психологічної адаптації важливим є аспект самосвідомості, Его людини, який включає основні захисні механізми. Відкриті З.Фрейдом і описані А.Фрейд, ці психічні механізми весь час поповнюються новими, і серед них на особливу увагу заслуговує егоцентризм, який не так давно був віднесений до переліку захисних механізмів [2; с. 152].

Вивчення цього феномену має важливе теоретичне і практичне значення, бо торкається фундаментальних основ особистості, уявлення про себе, на основі якого людина будує світогляд, і, як наслідок, взаємодію зі світом та іншими людьми. Баланс зовнішнього і внутрішнього, розумне врахування власних та чужих інтересів, вірогідно, і є ключовим компонентом в створенні гармонії існування особистості.

На основі теоретичного аналізу досліджень цього феномену, робимо висновок, що дослідники дещо по-різному тлумачать його сутність. Термін «егоцентризм» був введений в науку Ж.Пиаже, який трактував його як феномен когнітивної сфери дитини, який виникає як закономірний ефект «незрілого» мислення дитини, коли вона не може вийти за межі конкретного аналізу дійсності. Природу егоцентризму Ж.Пиаже вбачав у недостатній диференціації різних областей реальності у свідомості дитини (протиставленні Я – не-Я). У його працях концепція дитини представлена як менш досконала порівняно з психікою дорослої людини, тобто егоцентризм – явище, яке потрібно «перерости». Дослідження Ж.Пиаже започаткували в науковому світі тривалі дискусії між фахівцями – психології та суміжних наук, які досить чітко поділилися на табори прибічників і противників такого трактування егоцентризму і його значення для формування особистості [4; с. 151].

У вітчизняній психології егоцентризм трактувався у руслі соціогенетичного підходу, основним чинником його формування вважався неправильний стиль виховання. Основні праці з цієї проблематики належать Д.Б.Ельконіну і його учениці В.А. Недоспасовій, Т.І. Пашукової, [5; с. 79]. Також Л.С. Виготський він знамениту дискусію з Ж. Пиаже з приводу процесу розвитку егоцентричного мовлення.

У подальшому зарубіжні дослідження (Д. Елкінда, Р. Енрайта, Р. Уайтта, Ф. Райса та ін.), а потім і вітчизняних (Л.Ф. Обухова, В.А. Запорожець, Л. Венгер, Б. Петров) розширили вікові рамки контингенту досліджуваних. Дослідження перемістилися на сферу підліткового віку. Д. Елкінд виділив нові форми прояву егоцентризму («Особистий міф», «Уявна аудиторія», «Сфокусованість на собі»). Таким чином, егоцентризм вийшов за межі розуміння його як когнітивного феномену [3; с. 36].

Аналіз сучасних праць дає змогу стверджувати, що вирішальним чинником в формуванні егоцентризму є соціально-психологічні умови існування індивіда. З огляду на це егоцентризм може слугувати показником психологічної зрілості індивіда.

Основна мета дослідження полягає у доведенні наявності взаємозв'язку між егоцентризмом та соціально-психологічною дезадаптацією як головною ознакою наявності кризового стану та погіршення психологічного здоров'я особистості.

Об'єкт дослідження: егоцентризм особистості у осіб різного віку

Предмет: взаємозв'язок соціально-психологічної адаптації та егоцентризму в осіб різного віку.

Основні методи та методики дослідження: Тест егоцентричних асоціацій Т. Сцутрової, Методика «Егоцентризм – соціоцентризм» (АЕС – 60) Р.Енрайта в адаптації Т.В. Рябової, Опитувальник СПА К. Роджерса в адаптації О.К. Осницького:

Показники егоцентризму були представлені такими формами:

Еготизм – присутність егоцентричних висловлювань у мовленні;

«Особистий міф» – схильність сприймати себе як унікальну особистість, яка кардинально відрізняється від інших;

«Уявна аудиторія» – тенденція вважати, що інші настільки ж цікавляться особою людини, як і вона сама;

«Сфокусованість на собі» – зацікавленість своїми переживаннями, що зменшує інтерес до переживань оточуючих.

У якості досліджуваних виступали представники різних вікових груп – від 11 до 60 років, що дозволило відстежити вікові особливості у представленості егоцентризму та його взаємодію з соціально-психологічною адаптацією. Загальна кількість вибірки 369 осіб. Статистична обробка даних проводилася за допомогою кореляційного аналізу за критерієм Пірсона.

В показниках кореляції СПА та еготизму найбільш тісні кореляційні зв'язки виявилися в учнів середнього підліткового віку, а найменші – у молодших підлітків. Особливо цікавим виявилось існування негативної кореляції еготизму з показником емоційного комфорту, що свідчить на користь захисних функцій егоцентризму. Найбільш затребуваним ця форма егоцентризму є у підлітків, а з віком тенденція до використання еготизму в умовах соціально-психологічної дезадаптації зменшується.

Егоцентризм в нашому випадку поєднується з показниками, що виражають переважно трансформації Я та не задіє категорію «Інший». З віком еготизм набуває більш вираженого зв'язку з внутрішнім контролем, з яким у молодших підлітків виявився негативний кореляційний зв'язок. Та уникання проблем все більше стає пов'язаним з егоцентричною спрямованістю. Однак цей факт не може вважатися остаточно доведеним, бо показники кореляційного зв'язку не досягли рівня статистичної значущості. Загалом, з віком відбувається зменшення негативного кореляційного зв'язку з показниками соціально-психологічної дезадаптації.

Якщо еготизм трактують як когнітивну форму егоцентризму, то три інші – особистісно-афективні, оскільки більш тісно пов'язані з емоційною сферою. Одним з афективно-особистісних форм егоцентризму є «Особистий міф», за результатами нашого дослідження доведено, що він виконує компенсаторні функції та актуалізується при переживанні емоційного дискомфорту і має тенденцію до зменшення вираженості кореляційних зв'язків з показниками СПА з віком. Найбільш тісними вони виявляються в підлітковому віці, а найменшими – у віці зрілому.

Форма егоцентризму «Уявна аудиторія» має подібну до «Особистого міфу» картину вираженості. Досить інтенсивні тенденції негативного кореляційного зв'язку з адаптованістю поступово з віком зменшуються. Якщо у молодших підлітків вони статистично достовірні на рівні $p \leq 0,05$, то вже у старших підлітків їх рівень вираженості статистично незначущий і ця тенденція спостерігається й у старших вікових групах. «Сфокусованість на собі» взагалі не проявляє такої тісної взаємодії з соціально-психологічною адаптацією. Вона теж має статистично значущі негативні показники кореляції з емоційним ком-

фортом у вибірці молодших підлітків, але з віком цей зв'язок слабшає. Таким чином, гіпотеза дослідження підтвердилася частково і є справедливою тільки для підліткового віку. Тобто найактивніше егоцентризм в якості захисного механізму використовують саме підлітки, а дорослі надають перевагу іншим механізмам. Також наявність завищених показників його форм, особливо особистісно-афективних, свідчить про низький рівень СПА.

В юнацькому віці акцент зміщується на таку форму егоцентризму, як «Сфокусованість на собі». Подібне явище спостерігалось нами і в більш ранніх дослідженнях егоцентризму осіб юнацького віку. Очевидно, ця форма закономірно домінує на цьому віковому етапі. За результатами вимальовуються 2 перспективні напрями подальших досліджень: уточнення трактовки терміну «егоцентризм» в психології та дослідження домінуючих захисних механізмів у осіб зрілого віку.

Література:

1. Божович Л.И. Личность и её формирование в детском возрасте. / Л.И. Божович. – М.: Просвещение, 1968. – 464 с. – [Психологические исследования].
2. Обухова Л.Ф., Рябова Т.В., Суслева М.Н., Стурс Т.К. Феномен эгоцентризма у подростков – инвалидов. // Вопросы психологии. – 2001. – № 3. – С. 40-48.
3. Пашукова Т.И. Эгоцентризм: феноменология, закономерности формирования и коррекции / Т.И. Пашукова. – Кировоград: Центрально-Украинское издательство, 2001 – 338 с.
4. Пиаже Ж. Избранные психологические труды: пер с англ. и фр./ под ред В.А. Лекторского. – М.: Международная педагог. академия, 1994. – 680 с.
5. Эльконин Д.Б. Избранные психологические труды / Д.Б. Эльконин. – М.: Педагогика, 1989. – 560 с.

ХАРАКТЕРИСТИКА ПСИХІЧНИХ СТАНІВ ЯК РЕАКЦІЇ НА ЕКСТРЕМАЛЬНУ СИТУАЦІЮ

Гаркуша І. В.

кандидат наук з соціальних комунікацій,
доцент кафедри педагогіки та психології

Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля
м. Дніпро, Україна

У сучасних умовах особливу актуальність серед проблем психології набула проблема готовності людини до різних видів діяльності, а також до творчого виконання конкретних життєвих, громадських завдань. Часто діяльність людини протікає в змінених умовах, які суттєво відрізняються від звичайних,